

A GMO-k a Radio France France Culture csatornájának esti vitaműsorában

Február 21-én este nyilvános stúdiófölvételre került sor a francia közszolgálati rádió [France Culture](#) csatornájának „*Sciences publique... en public*” (Tudomány mindenkinek... a nyilvánosság előtt) sorozatában, ahol a GMO-k és a francia kutatás kapcsolatáról volt szó – a program társszervezője az *Institut des hautes études pour la science et la technologie* ([IHEST](#)) volt. A négy beszélgetőpartner arra kereste a választ, hogy Franciaország megteheti-e azt, hogy nem folytat kutatásokat a GMO-k területén? A vita résztvevői: Philippe Chalmin közgazdász ([Université Paris-Dauphine](#)), François Houllier ([INRA](#)), Jean-Christophe Pagès (Biotechnológiai Főtanács, [HCB](#)) és Joël Spiroux de Vendômois ([CRIIGEN](#))¹ voltak.

A bevezetőben röviden áttekintették az elmúlt évek franciaországi GMO-történeseit, a Monsanto Mon810-es kukorica-fajtája francia betiltásának fő lépését, ideértve az Államtanács által érvénytelenített előző és a miniszter asszony által kilátásba helyezett új védzáradékat, valamint az INRA Colmar-ban 2010-ben elpusztított szőlőalany-kísérletét. Jean-Christophe Pagès kitért a franciaországi GMO-kísérleteket engedélyezni hivatott biotechnológiai főtanácsra (Haute Conseil des Biotechnologies) is, amiről elmondta, hogy az egy tudományos és egy etikai, közgazdasági és társadalmi bizottságra (CEES) osztható, a munka ebben a kettőben folyik párhuzamosan, mindkettő pozitív véleménye kell ahhoz, hogy egy GMO-szervezettel kapcsolatos kutatási program zöld utat kapjon. Az etikai bizottság több résztvevője ([FNSEA](#), JA, CFDT, GNIS, ANIA) lemondott a bizottságban való részvételéről, mivel úgy ítélték meg, hogy az ott elhangzottak és a gyakorlati történések nincsenek összhangban, gyakorlatilag képmutató színjáték az egész, amihez nem kívánnak asszisztálni. A sajtóban ennek kapcsán megjelent hírek (pl. Le Monde, február 14.) szerint a CEES-ből történő „kivonulásnak” több oka volt, így például a kísérletek erőszakos elpusztítását (*fauchage*) támogató szakszervezet, a Confédération paysanne bizottságban tanúsított magatartása vagy a kormányzati képviselők rendszeres távolmaradása az ülésekről – az anti-GMO álláspontot képviselők részvétele az üléseken viszont rendszeres volt. Nathalie Kosciusko-Morizet újabb Mon810-es védzáradékkal kapcsolatos nyilatkozata is hozzájárult ehhez, ami elsősorban a GMO-k termesztését szorgalmazó szervezetek körében váltott ki elégedetlenséget. A sajtóhírek szerint a jelenlegi kormányzattal inkább szimpatizáló szervezetek (elsősorban az FNSEA és a JA) kivonulása mögött egyfajta nyomásgyakorlási törekvés is állhat a közelgő választások előtt. François Fillon miniszterelnök mindenesetre már megbízta az HCB elnökét, hogy találjon megoldást a kialakult helyzetre, de érdemi eredményre inkább csak nyár elején lehet számítani, amikor már akár teljesen más is lehet a belpolitikai környezet. Jean-Christophe Pagès véleménye szerint a francia kormány arra hivatkozva dönthetett a védzáradék megújítása mellett, mert a legfrissebb tudományos adatok nem igazolták azt, hogy nincs kizárva minden kockázata annak, hogy a kimondott célszervezet mellett a 810-es kukorica más fajokra is negatív hatással lehet – így pedig szélesebb körben is érvényesülő negatív hatásokat is vélelmezni lehet.

Philippe Chalmin szerint Franciaországban a tudomány és a környezetvédelem kapcsán a nukleáris energia és a GMO a két fő téma, de nem zárta ki, hogy a környezetvédelmi törvénycsomagok (Grenelle de l'environnement 1 és 2) tárgyalása kapcsán születhetett egy olyan politikai egyezség, hogy a környezetvédők nukleáris területtel nem foglalkoznak, „cserébe” „megkapják” a mezőgazdaságok és ezen belül a GMO-t. Szerinte ez utóbbi esetben sajnos olyan témáról van szó, ahol a kutatás gyakorlatilag a politikai alkuk túsza lett.

¹ Comité de Recherche et d'Information Indépendantes sur le génie Génétique

Joël Spiroux de Vendômois szerint a CRIIGEN nem támogatja és nem is ellenzi a GMO-kat, de síkra szál a mostaninál sokkal átfogóbb és mélyrehatóbb vizsgálatok mellett, hogy egyértelműen demonstrálható legyen a GMO-k emberi egészségre gyakorolt hatása, mivel szerinte a negatív hatás egyelőre nem zárható ki teljes biztonsággal. François Houllier úgy vélte, hogy az elmúlt időszakban a kutatások elsősorban a környezetvédelem és az agronómia szempontjából közelítették meg a GMO-k kérdését, kevesebb program foglalkozott az ételminőség- és egészség-biztosítással, még kevesebbnek volt szocio-ökonómiai vonzata. A francia kutatás-támogatás ügynökség, az [ANR](#) 2005-2007. között támogatott egy kifejezetten GMO-centrikus programot, ám az ügynökség véleménye szerint ezek a kérdések kezelhetők más, nem kimondottan GMO-orientált kutatási programokban is, így a későbbiekben nem hirdettek meg kimondottan GMO-pályázatot. Houllier szerint miközben a kutatások a világban folyamatosan finomodnak, a technikák egyre tökéletesebbek, a francia kutatás részvétele egyre kevésbé látványos, noha a kutatók egyelőre résztvevők ilyen nemzetközi programokban. Jean-Christophe Pagès szerint Franciaországban a Selectis cég a „piacvezető” ezen a téren. A vállalat elsősorban enzimmodosításokkal foglalkozva képes allélmodosításokra növényi és állati szervezeteknél, ami sokkal eredményesebb és hatékonyabb megoldás, mint a „klasszikus génmódosítás” – ez a terület az, ahol Franciaország egyelőre képes jó eredményeket fölmutatni.

Philippe Chalmin aláhúzta, a GMO-kkal kapcsolatos kutatások az ellenállást látva igyekeznek megkerülni a GMO-kérdést olyan más technikákat alkalmazva, ami elméletileg nem transzgenézis, de a gyakorlatban ugyanazon cél elérését szolgálja. Ezzel együtt a francia kutatás szerinte egyre inkább hátrányba kerül, aminek okai részben társadalom-lélektani okokra és tipikus „francia magatartás-formákra” vezethető vissza – a helyzet szerinte kicsit ahhoz az évtizedekhez korábbiba hasonlít, amikor a franciák hihetetlen vehemenciával próbálták visszautasítani a hibridkukoricák térhódítását. Véleménye szerint látva azt a hatalmas GMO-mennyiséget, amit a fogyasztók elfogyasztanak, az egészséggel kapcsolatos (hivatalos) aggodalmak legalábbis megkérdőjelezhetők. Közgazdaság szempontból viszont úgy látja, a GMO-vetőmagok forgalmazása a világ sok részén gyakorlatilag néhány nagy multinacionális cég monopóliuma miatt teljes függőségbe hozza a gazdálkodókat – a Monsanto esetét leginkább a Microsoft és a Windows történetével tudja párhuzamba hozni. Houllier szerint a GMO-kkal és a hozzájuk kapcsolódó gén-szabadalmakkal szemben próbál reális alternatívát állítani az európai fajtaoltalmi rendszer (COV), ahol egy adott fajtához kapcsolódnak a szellemi tulajdon-jogok, egyben lehetővé téve azt, hogy a COV-val rendelkező fajtából bárki szabadon újabb fajtát állítson elő. A Limagrain, mint a GMO-nemesítésben érdekelt legnagyobb francia cég a nemzetközi piacon tanúsított magatartásával kapcsolatosan megjegyezte, ha vállalat tartani akarja külpiaci pozícióit, kénytelen maga is beszállni a GMO-nemesítési versenybe de a franciaországi helyzet miatt külföldre kellett vinnie 150 millió eurós GMO-nemesítési programját, míg Európában inkább a klasszikus nemesítési vonalat folytatják a Limagrain nemesítői.

Philippe Chalmin és Joël Spiroux de Vendômois között heves szóváltás alakult ki – Joël Spiroux de Vendômois a modern mezőgazdaság által alkalmazott technológiák (elsősorban vegyszerek) egészségügyi következményeire helyezte a hangsúlyt és erre hivatkozva utasította el a GMO-k használatát. Philippe Chalmin azt hangoztatta, hogy a jelenleg egymilliárd embert magában foglaló éhezők tábora a Föld népességének növekedésével csak szélesedni fog, ha nem használjuk azokat a technológiákat, amik megoldást kínálhatnak a helyzet súlyosbodásának elkerülésére. Chalmin szerint a GMO-k esete a technikai problémák mellett komoly etikai kérdéseket vet föl, mégpedig azt, hogy az embernek van-e joga módosítani az élő szervezeteket és etikus-e ezeket szabadalmakkal levédeni, noha ezek

valójában az emberiség örökségének részét képezik? Szerinte a helyzet visszasságát mutatja, hogy nagyon sok GMO-ellenző más területeken fönntartás nélkül támogat olyan dolgokat, amik legalább ilyen komoly etikai kérdéseket vetnek föl - ilyen pl. például a génterápia. Joël Spiroux de Vendômois szerint tagadhatatlan, hogy a kemoterápiában alkalmazott molekulák sokkal komolyabb kockázatot jelentenek már rövid távon is, mint a legtöbb GMO, de nem mindegy, hogy egy konkrét ember megmentését akarjuk elérni a kockázatok ismeretében és mérlegelésével, vagy az emberiséget akarjuk olyan táplálékkal ellátni, aminek valójában nem ismerjük a „mellékhatásait”. François Houllier szerint a költségvetési kutatások szerepe különösen fontos lenne a GMO-k területén, mivel a nem piacorientált, részben alapkutatási tevékenység teszi lehetővé azt, hogy valóban hosszabb távra előretelkintő kutatásokkal lehessen megalapozni a vállalati szféra innovatív tevékenységét. Philippe Chalmin a vita kapcsán megjegyezte, szerinte az egyik következő, hasonló jellegű, végeláthatatlan vitatéma a palagáz lesz, aminek már láthatók az első jelei.

A hallottak alapján egyértelmű, hogy a GMO-kkal kapcsolatos vita Franciaországban is sokkal inkább az érzelmek, mintsem az értelem talaján folyik, sok esetben „süketek párbeszéde”. A társadalom is két egymással élesen szembeállítható táborra oszlik, miközben a kutatási eredmények nem kapják meg azt a szükséges figyelmet és ismertséget, ami ahhoz lenne szükséges, hogy az egyes GMO-szervezeteket valóban egyenként, nem „fekete-fehér” alapon lehessen elbírálni. Várhatóan pontosan ilyen jellegű, évtizedes „állóháború” fog kialakulni a palagáz esetében, ilyen a nanorészecskék és a nanotechnológia témaköre, láthatóan ilyen a nukleáris energia kérdése, valamint a megújuló energiahordozók kontra élelmiszer-termelés. Érzékelhető, hogy a valamilyen irányban szélsőséges álláspontra helyezkedők sokkal nagyobb nyilvánosságot kapnak, mint a mérsékelt, a minden tudományos eredményt szintetizáló és ennek alapján véleményt alkotók, ez pedig nem teszi lehetővé azt, hogy a társadalom valóban részletes és korrekt tájékoztatást kapjon az előnyökről és a hátrányokról. A GMO-k kérdése akkor jut majd nyugvópontra, ha egyszer végre transzparens, korrekt és független módon megtörténik az ilyen szervezetek értékelése – mondta Joël Spiroux de Vendômois – olyan formában, mint ahogy pl. a közlekedésben látjuk például, hogy a gépjárművek használata milyen mortalitással jár, és ennek ismeretében vállalható a közlekedésben való részvétel. Franciaországra és a francia közállapotokra egyébként is jellemző, hogy az „óvatosságra” (*précaution*) hivatkozva gyakorlatilag minden kérdésben képesek valóban évtizedes vitákat nyitni akkor, ha nincs meg a „politikai bátorság” ahhoz, a vitákon túllépve érdemi döntések szülessenek (ennek egyik legjobb példája a legutóbbi nyugdíjreform esete). A túlzott óvatosságra törekvés (és bizonyos szempontból a demokrácia kontraproduktív alkalmazása) viszont számos esetben „*a tett halála az okoskodás*” iskolapéldája, miközben maguk a franciák is elismerik, hogy a döntéshozatali folyamatok fölgyorsítására és hatékonyabbá tételére lenne szükség az élet minden területén – ez alól a GMO-k kérdése sem kivétel.

Az adás február 24. után teljes egészében meghallgatható a műsor [honlapján](#), ideértve az egy órás adást követő fél órás vitát a stúdiófölvételen részt vevő hallgatók és az előadók között. Bővebb információk a GMO-król Franciaországban a <http://www.ogm.gouv.fr/>, a GMO-szabályozásról pedig a http://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9glementation_des_OGM_en_France oldalon található.

A CRIIGEN-ről [tudni érdemes](#), hogy a genetikai kutatásokkal kapcsolatos független információs és kutatási bizottság önmagát politikamentes, a GMO-termelőktől független, nem-militáns szakértői és tanácsadói testületként határozza meg, ami a GMO-kal kapcsolatos jogi, tudományos (egészségügy, környezetvédelem), szociológiai, technikai (pl. címkézés) és

közgazdasági kérdésekben fejti ki álláspontját a polgárok, a vállalatok, a különböző társadalmi és civil szervezetek irányában. Eddigi tevékenysége során számos ország hivatalos vagy nem kormányzati szereplője, vállalata kérte ki véleményét különböző kérdésekben. A szervezet elnöki tisztségét Joël Spiroux de Vendômois tölti be, aki szakmáját tekintve általános orvos. Philippe Chalmin kérdésére, miszerint a CRIIGEN elítélte-e a jogszabályok betartása mellett létrehozott GMO-kísérlet elpusztítását, Joël Spiroux de Vendômois a kérdés többszöri föltétele után kénytelen-kelletlen elismerte, hogy nem, de sietett hozzátenni, hogy a Colmar-ban történtek szerinte azt példázzák, amikor „szükség van a polgári engedetlenségre” és ez az ő szemszögéből teljesen érthető és tolerálható. A hozzáállás és a magyarázat azért „sántít”, mivel az INRA által folytatott kísérlet tönkretétele egyértelműen büntetőjogi kategóriába tartozik.

Somogyi Norbert mezőgazdasági és T&T-attasé, Párizs